

Sygn. akt III AUa 185/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 października 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach

Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Marek Procek (spr.)
Sędziowie	SSA Ewelina Kocurek - Grabowska SSA Tadeusz Szweda
Protokolant	Elżbieta Szewczyk

po rozpoznaniu w dniu 10 października 2019 r. w Katowicach

sprawy z odwołania M. S. (M. S.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w Częstochowie z dnia 8 listopada 2018 r. sygn. akt IV U 1225/18

oddala apelację.

/-/ SSA E.Kocurek-Grabowska /-/ SSA M.Procek /-/ SSA T.Szweda

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt III AUa 185/19

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 8 listopada 2018 r. Sąd Okręgowy w Częstochowie zmienił decyzję organu rentowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. z dnia

14 września 2018 r. w części i ustalił, że ubezpieczona M. S. nie jest zobowiązana do zwrotu nienależnie świadczenia za okres od 1 września 2018 r.

do 30 września 2018 r. w łącznej kwocie 1780,39 zł, z tytułu emerytury przysługującej Z. S. (1).

Sąd Okręgowy ustalił, iż mąż odwołującej Z. S. (1) był uprawniony do pobierania świadczenia emerytalnego od dnia 28 listopada 2012 r. Z. S. (1) zmarł w dniu (...) i o dacie jego śmierci Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. został poinformowany przez odwołującą M. S. w dniu 23 sierpnia 2018 r., kiedy złożyła w organie rentowym odpis skróconego aktu zgonu męża wraz z wnioskiem o przyznanie renty rodzinnej. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział

w C. w karcie przebiegu sprawy odnotował datę zgonu Z. S. (1) oraz ustalił datę wstrzymania świadczenia na dzień 1 października 2018 r. W dniu 31 sierpnia 2018 r. na wspólny rachunek bankowy małżonków S., prowadzony przez (...) Bank S.A, wpłynęła należność z tytułu emerytury dla Z. S. (1) za miesiąc wrzesień 2018 r. w kwocie 1780,39 zł. M. S. pobrała to świadczenie z rachunku bankowego. W piśmie z dnia 30 sierpnia 2018 r. organ rentowy wezwał (...) Bank S.A.

do zwrotu kwoty świadczeń przekazanych na rachunek w banku za miesiąc wrzesień 2018 r., tj. miesiąc następujący po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy.

W odpowiedzi na powyższe pismo, Bank poinformował Zakład Ubezpieczeń Społecznych, że wskazany rachunek jest wspólnym rachunkiem M. S. i Z. S. (1).

Wobec powyższego organ rentowy w dniu 14 września 2018 r., w oparciu o przepis art. 138 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu ubezpieczeń społecznych, wydał zaskarżoną decyzję. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. stwierdził, że M. S. pobrała nienależnie świadczenie za okres od 1 września 2018 r. do 30 września 2018 r. w łącznej kwocie 1780,39 zł z tytułu emerytury przysługującej Z. S. (1) oraz zobowiązał ją do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń.

Sąd Okręgowy wskazał, iż skoro organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję w oparciu o przepis art. 138 ust.3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1270 – dalej jako ustawa emerytalna),

to sporne w niniejszej sprawie pozostawało, czy świadczenie zostało wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego.

Według tegoż Sądu organ rentowy ponosi winę za wypłatę odwołującej świadczenia emerytalnego Z. S. (1) za miesiąc wrzesień 2018 r., bowiem odwołująca poinformowała Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. o śmierci męża już w dniu 23 sierpnia 2018 r., kiedy to doręczyła organowi rentowym odpis aktu zgonu Z. S. (1). Zatem Sąd Okręgowy przyjął, że organ rentowy, przekazując środki na konto zmarłego i jego małżonki, był należycie, odpowiednio wcześniej poinformowany, a przelew kwoty emerytury powinien zostać wstrzymany z uwagi na zgon emeryta. Zdaniem Sądu Okręgowego organ rentowy miał wystarczająco dużo czasu - pomiędzy uzyskaniem informacji o zgonie Z. S. (1), a dokonaniem wypłaty (8 dni) - na wydanie dyspozycji wstrzymania przelewu kwoty emerytury. Bez znaczenia jest przy tym twierdzenie organu rentowego, że nie istniała możliwość wstrzymania wypłaty emerytury z uwagi na przekazanie jej do wypłaty wrześniowych świadczeń w elektronicznym systemie wypłat emerytalno-rentowych w dniu 17 sierpnia 2018 r. To organ rentowy ponosi bowiem odpowiedzialność za takie zorganizowanie systemu wypłaty świadczeń, aby umożliwiał on wstrzymanie tej wypłaty w sytuacjach takich jak w niniejszej sprawie. Skoro organ rentowy posługuje się systemem wypłat uniemożliwiającym wstrzymanie wypłaty

na 8 dni przed terminem realizacji świadczenia, to – w ocenie Sądu Okręgowego - musi być świadomy konsekwencji wynikających z takiej organizacji tego systemu. Organ rentowy miał aż 8 dni na podjęcie czynności związanych ze wstrzymaniem świadczenia za wrzesień

2018 r., skoro zaś zaniechał podjęcia takich czynności, to tym samym wpłata świadczeń nastąpiła z przyczyn od niego zależnych i organ rentowy nie może skutecznie powoływać się na art.138 ust. 3 ustawy emerytalnej.

Mając na uwadze przedstawione okoliczności, Sąd ten, na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., orzekł, jak w sentencji.

W apelacji od przedstawionego rozstrzygnięcia organ rentowy zarzucił Sądowi pierwszej instancji:

- naruszenie przepisów prawa procesowego, czyli art. 233 k.p.c. poprzez dokonanie ustaleń sprzecznych z zebrany materiałem dowodowym, a w konsekwencji;

- naruszenie przepisów prawa materialnego, poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, czyli art. 138 ust. 3 w związku 138a ustawy emerytalnej i uznanie, że M. S. nie jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od 1 września

2018 r. do dnia 30 września 2018 r. w kwocie 1780,39 zł, mimo braku przesłanek do takiego rozstrzygnięcia.

Wskazując na wyżej podane zarzuty, apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania ubezpieczonej oraz zasądzenie kosztów postępowania w wysokości według norm postępowania.

Zdaniem skarżącego trudno organowi rentowemu przypisywać winę za to, że ubezpieczona M. S. pobrała z rachunku należącego do niej oraz jej męża kwotę emerytury Z. S. (1) w wysokości 1780,39 zł za miesiąc wrzesień 2018 r., tj. świadczenia nienależnego. Uwzględniając datę płatności emerytury Z. S. (1) (czyli pierwszy dzień danego miesiąca), organ rentowy zmuszony był odpowiednio wcześniej uruchomić procedurę przekazania świadczenia na rachunek świadczeniobiorcy, aby najpóźniej w dacie płatności kwota emerytury znajdowała się

na koncie świadczeniobiorcy. O śmierci Z. S. (1) organ rentowy dowiedział się w dniu 23 sierpnia 2018 r. Choć już wcześniej uruchomiona została procedura przekazania świadczenia na rachunek świadczeniobiorcy, organ rentowy - powołując się na art. 138a ustawy emerytalnej - wystąpił do Banku z wnioskiem o zwrot przekazanej na rachunek bankowy Z. S. (1) emerytury, informując że w dniu(...)r. świadczeniobiorca zmarł.

Bank nie dokonał zwrotu kwoty emerytury, informując jednocześnie, że rachunek bankowy, na który przekazane było świadczenie jest rachunkiem wspólnym i jego współwłaścicielem jest Pani M. S..

Zatem organ rentowy przekazał środki z tytułu emerytury Z. S. (1) na prawidłowy rachunek, tj. rachunek świadczeniobiorcy, a nie osoby nieuprawnionej. Każda wpłata na rachunek bankowy zawiera opis wskazujący z jakiego tytułu jest dokonywana. Jednocześnie po powzięciu informacji o śmierci świadczeniobiorcy ZUS w trybie określonym przepisami prawa domagał się zwrotu nienależnie wypłaconego świadczenia.

W ocenie apelującego materiał dowodowy zgromadzony w sprawie jednoznacznie potwierdza, że środki z tytułu emerytury Z. S. (1) za miesiąc wrzesień

2018 r. zostały pobrane z rachunku przez żonę świadczeniobiorcy - ubezpieczoną M. S.. W dniu 31 sierpnia 2018 r. ubezpieczona miała wiedzę, że emerytura za sierpień była już wcześniej wypłacona jej mężowi. Skoro termin płatności świadczenia przypadał

na pierwszy dzień danego miesiąca, to świadczenie nie mogło być płacone na koniec miesiąca. Ponadto w tytule przelewu zawarty był opis czego dotyczy wpłata.

Według skarżącego stan faktyczny jednoznacznie potwierdza, że świadczenie wypłacone Z. S. (1) za miesiąc wrzesień 2018 r. było świadczeniem nienależnym. Gdyby ubezpieczona nie wypłaciła nienależnych jej środków ze wspólnego rachunku jej oraz jej męża kwota nienależnie wypłaconego świadczenia Z. S. (1) za miesiąc wrzesień 2018 r. zostałaby zwrócona przez Bank na rachunek ZUS. Organ rentowy przekazał emeryturę Z. S. (1) na prawidłowy rachunek, po uzyskaniu informacji o śmierci Z. S. (1) podjął określone przepisami prawa środki celem odzyskania nienależnie wypłaconego świadczenia i nie ponosi winy za to, że ubezpieczona dokonała wypłaty nienależnych jej środków.

Apelujący dodał, że nawet w przypadku, gdy osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, ZUS może żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres 12 miesięcy (art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej). Zatem świadczenie nienależne podlega zwrotowi nawet w przypadku, gdy jest przez organ rentowy wypłacane, mimo zawiadomienia organu rentowego o

zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części.

Zdaniem skarżącego za niesprawiedliwe wobec tego należy uznać ustalenie, że ubezpieczona M. S. nie jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od 1 września 2018 r. do 30 września 2018 r. w kwocie 1780,39 zł, skoro pobrała z rachunku należącego do niej oraz jej zmarłego męża, środki jej nienależne.

W odpowiedzi na apelację ubezpieczona wniosła o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Przyjmując ustalenia poczynione przez Sąd pierwszej instancji uznał, że apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

W realiach niniejszej sprawy przedmiot sporu sprowadzał się do wyjaśnienia, czy w świetle regulacji zawartej w art. 138 ust. 3 ustawy emerytalnej M. S. jest zobowiązana do zwrotu wypłaconego (na wspólne konto z mężem Z. S. (1)) przez organ rentowy za wrzesień 2018 r., świadczenia emerytalnego, zmarłego w dniu(...)r. męża Z. S. (1). Zgodnie zaś z treścią art. 138 ust. 3 ustawy emerytalnej, osoba, która nienależnie pobrała świadczenie, jest obowiązana do jego zwrotu, przy czym za nienależnie pobrane świadczenie uważa się między innymi świadczenie wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu.

Wbrew zarzutom apelacji, w analizowanej sprawie przesłanki wskazane w powołanym wyżej przepisie, warunkujące zasadność żądania przez organ rentowy zwrotu od M. S. nienależnie pobranego świadczenia, nie zostały spełnione. Wypłata świadczenia przysługującego mężowi wnioskodawczyni za wrzesień 2018 r. nastąpiła wprawdzie po śmierci uprawnionego, która to śmierć miała miejsce w dniu (...) 2018 r., na wspólny rachunek bankowy wnioskodawczyni i jej męża, jednakże została dokonana z przyczyn, za które organ rentowy ponosi odpowiedzialność. Wnioskodawczyni powiadomiła bowiem organ rentowy o śmierci męża już w dniu 23 sierpnia 2018 r. W tej dacie złożyła wniosek o rentę rodzinną po zmarłym, dołączając do niego akt zgonu. Zakład Ubezpieczeń Społecznych został zatem powiadomiony o śmierci uprawnionego. Zważywszy na fakt, że termin wypłaty przysługującego Z. S. (1) świadczenia emerytalnego przypadał na 1 - ego każdego miesiąca, należy stwierdzić, iż organ rentowy przed dniem wypłaty emerytury za miesiąc wrzesień 2018 r. dysponował informacją o śmierci uprawnionego. Dokonana pomimo posiadania takiej wiedzy wypłata świadczenia nie nastąpiła z przyczyn od organu rentowego niezależnych. M. S. nie może zostać obciążona odpowiedzialnością za taki stan rzeczy, skoro w odpowiednim czasie nie tylko poinformowała Zakład Ubezpieczeń Społecznych o zgonie męża, ale także udokumentowała tę okoliczność. W związku z powyższym Sąd Apelacyjny uznał, że wskazana w zaskarżonej decyzji kwota emerytury Z. S. (1) za wrzesień 2018 r. została pobrana przez osobę niewskazaną w decyzji organu rentowego, jednakże w okolicznościach rozpatrywanego przypadku nie można przyjąć, iż wypłata nastąpiła wskutek okoliczności niezależnych od organu rentowego, w rozumieniu art. 138 ust. 3 ustawy emerytalnej. Zatem to Zakład Ubezpieczeń Społecznych ponosi odpowiedzialność za dokonanie wypłaty spornego świadczenia za wrzesień 2018 r., gdyż już w dacie przed wymagalnością tego świadczenia, bo w dniu 22 sierpnia 2018 r., wiedział, że uprawniony zmarł. A skoro tak, to aktualnie nie jest uprawniony do żądania (w opisanym wyżej trybie) zwrotu pobranego przez wnioskodawczynię świadczenia emerytalnego jej zmarłego męża.

Tak dokonanej oceny w żadnej mierze nie zmienia fakt, że organ rentowy z uwagi na złożoność operacji finansowych zmuszony był odpowiednio wcześniej uruchomić procedurę przekazania świadczenia na rachunek świadczeniobiorcy, aby najpóźniej w dacie płatności kwota emerytury znajdowała się na koncie świadczeniobiorcy. Tutejszy Sąd Apelacyjny

w wyroku z dnia 22 października 2015 r. (III AUa 2111/14) wskazał bowiem, iż procedury finansowo - księgowe oraz proces techniczny wypłaty świadczenia nie mogą stanowić usprawiedliwienia niemożności wcześniejszej reakcji i anulowania dyspozycji wypłaty świadczenia. To na organie rentowym spoczywa obowiązek takiej organizacji pracy, aby nie dochodziło do wypłaty świadczeń, do których prawo ubezpieczonym już nie przysługuje – wygasło (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 26 września 2012 r.,

III AUa 82/12). Konstruowanie środka odwoławczego w oparciu o wyżej przedstawioną argumentację jest chybione. Dokonując bowiem obiektywnej oceny poczynionych ustaleń stwierdzić trzeba, że okres 7 dni, liczony od uzyskania informacji o śmierci Z. S. (1) (23 sierpnia 2018 r.) do wypłaty świadczenia (31 sierpnia 2018 r.), był do wstrzymania przez organ rentowy wypłaty emerytury wystarczający.

Mając na uwadze przedstawione okoliczności, Sąd Apelacyjny, na mocy art. 385 k.p.c., apelację oddalił.

/-/ SSA J.Pietrzak /-/ SSA M.Procek /-/ SSA T.Szweda

Sędzia Przewodniczący Sędzia